

УДК 728.53

Т. В. Гик
асистент викладача
КНУБА

ПЕРЕДУМОВИ АНАЛІЗУ ЕВОЛЮЦІЇ СТИЛІВ ДИЗАЙНУ

Анотація: у статті наведено класифікацію основних стильових напрямів в історичному розрізі. Показано методика аналізу стилів дизайну за аналогією з еволюційною теорією Ч. Дарвіна. Схематично зображено основні взаємозв'язки між стилями. Результати дослідження становлять інтерес для студентів архітектурних факультетів, дизайнерів, науковців.

Ключові слова: стиль, дизайн інтер'єру, еволюція стилю, модерн, постмодерн, онтогенез стилю, філогенез.

Постановка проблеми: за останні кілька десятиліть суспільство опинилося в ситуації, коли певні поняття дизайну набули нових форм і значень. Історичні надбання створюють сприятливий фон для еволюційного розвитку дизайну. Але відсутність достатньої класифікації і адаптації отриманих знань певного історичного періоду негативно позначається на розумінні тенденцій, втрачається ідентифікація дизайну як мистецького напрямку і відбувається процес калькування. Тому еволюційний розвиток стилів дизайну має на меті трактувати стилі відповідно до вимог часу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Архітектурні стилі вивчені досить повно. Проведений аналіз літературних джерел показав, що до питань історичної ретроспективи, типології елементів стилів зверталась значна кількість науковців: І. І. Крейзер (Ар Деко), Криворучко О. Ю. (деконструктивізм), Кулешова Т. О. (історичний розвиток архітектури міста на прикладі Києва). Вивчали і філософську базу стилю, наприклад, Ю. О. Азарова зосередилася на деконструкції.

Проте аспектам формування внутрішнього простору приділялося недостатньо уваги. Дизайн інтер'єру розглядається досить локально (Новосельчук Н.Є. (Харківщина, Полтавщина). Садчикова Л. В., Полевичок М. О., Скороходова А. В., Ігнат'єва Н. В. досліджують способи створення гармонійних сучасних інтер'єрів. Ч. Дженкс, Криворучко О. Ю. зазначають, що внутрішній простір – підпорядкована архітектурі одиниця. Л. Бхаскаран має спрямованість на предметний дизайн, а не просторовий.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми:

- стилі дизайну найчастіше лише доповнюють інформацію про архітектурні стилі. Така інформація буває неповною і це зумовлює багато неточностей в систематизації характерних рис певного стилю.
- Систематизація деяких стилів розроблена дуже ретельно, проте взаємозв'язки між різними стилістичними напрямками встановлені досить поверхнево, що ускладнює оцінку формотворчих витоків.
- Наукові відкриття, такі як теорема Пригожина, змінює вектор дослідження стилів. Лінійний поступовий рух змінився на мозаїчний, калейдоскопічний, тому трактувати певні стильові особливості потрібно багатозарово. Це допоможе виділити “чисту стилістику”.

Постановка завдання:

1. Систематизувати відомі історичні матеріали, на основі яких визначити чіткі особливості кожного стилю у взаємозв'язку з іншими.
2. Виконати графічні узагальнення, які допоможуть сформулювати наступні етапи дослідження: вплив історичного середовища на формування стилів; економічного стану суспільства; аналіз кольорової гами інтер'єрів, меблів, елементів декору.
3. Розробити рекомендації щодо покращення визначальних стилістичних умов на майбутнє: форми, функції, екологічності, ергономіки.

Практичне значення отриманих результатів: основні положення роботи можуть бути використані для підготовки наукових праць, для освіти майбутніх дизайнерів.

Відомо, що **стиль** – це впорядкована система конструктивних, функціональних та декоративних елементів. Їх комбінація для кожного стилю – унікальна і виражає соціальні смаки історичної епохи. Наприклад, класицизм заснований на системі ордера, а для рококо характерні орнаментальні елементи. Зміна суспільних ідей завжди супроводжується зміною стилів. Можна ввести класифікацію за якою виявимо основні групи стилів: історичні та етнічні. С. Л. Агафонов за системою формотворення поділяє стилі на синтезуючі та аналізуючі.

До початку ХХ ст. стилі змінюють один одного лінійно. Поштовхом до нового сприйняття і формування дизайну став російський авангард 1920-1930х рр. Він створив фундамент для різнобічного спрямування всередині однієї стилістичної течії. Хоча на думку Даниленка В. цей дизайн почав тиражуватися в радянському просторі механічно, а на Заході розвиватися поступально (Італія). Це в свою чергу було предтечею постмодернізму як культурного простору.

Дизайн є галуззю мистецтва та науки, що узагальнює художні та функціонально-технічні вимоги до організації простору. Сьогодні його

актуальним завданням є комплексний розгляд взаємодії функціонально-технічних характеристик архітектури та художньо-образних характеристик предметів у просторі в процесі створення інтер'єру.

Термін „дизайн” має англomовне походження (design) – проектувати, конструювати. Дослівний переклад не зовсім відповідає його сучасному тлумаченню. Автори словника [8] пропонують суть цього терміну, як художнє конструювання предметів; проектування естетичного вигляду промислових виробів. Відповідно ДСТУ 3899-99 тлумачення терміну „дизайн” обумовлює комплексну науково-практичну діяльність щодо формування гармонійного, естетично повноцінного середовища життєдіяльності людини і розроблення об'єктів матеріальної культури. Більш глибокі дослідження щодо тлумачення терміну „дизайн ” дозволили О. М. Хмілевському побачити не тільки позитивні сторони розвитку дизайну, як суспільного явища, але й його руйнівну силу щодо духовного зростання людства [10]. Англomовний термін design за своїм походженням, як стверджує автор, іде від грецького – ди – два та фінікійсько-гебрейського – зайн – зброя, тобто подвійна зброя в руках „адептів комерційних структур ” для „задоволення споживчих вартостей тіла людини ”. Отже, дизайн треба вважати не тільки „інтегратором новітнього мислення про форму загалом та її художні сутності зокрема ”, але й „руйнівником процесів духовного зростання людства у національній свободі формотворення образу Культури”. О. М. Хмілевський веде мову про збереження національної виразності у сучасному формотворенні.

Для характеристики етапів еволюції стилів проведемо аналогію з біологічними поняттями еволюції. Еволюція (від лат. evolutio – розкручування) – це невідворотний процес історичної зміни всього живого. У випадку стилів дизайну – це невідворотний процес розвитку в результаті історичних, економічних, культурно-наукових змін. Основні одиниці еволюційного процесу – стилі.

В генетичному відношенні еволюція стилів зводиться до спрямованих змін їх конкретних характеристик (мікроеволюція). Макроеволюція – це результат інтеграції мікроеволюційних процесів у широкій історичній перспективі.

Найважливішими факторами еволюційного процесу є природний відбір та мутації. Сукупність цих факторів необхідна і достатня для здійснення еволюційного процесу. В залежності від зовнішніх умов на популяції стилів можуть діяти різні форми відбору – рухомий, дизруптивний, стабілізуючий [7]. Відбір діє на всіх стадіях розвитку стилістичного напрямку, а потім об'єднує ряд онтогенезів, що розвиваються зсередини і з яких складається стиль як певна епоха(філогенез). Тобто, можна стверджувати, що онтогенез стилю формує

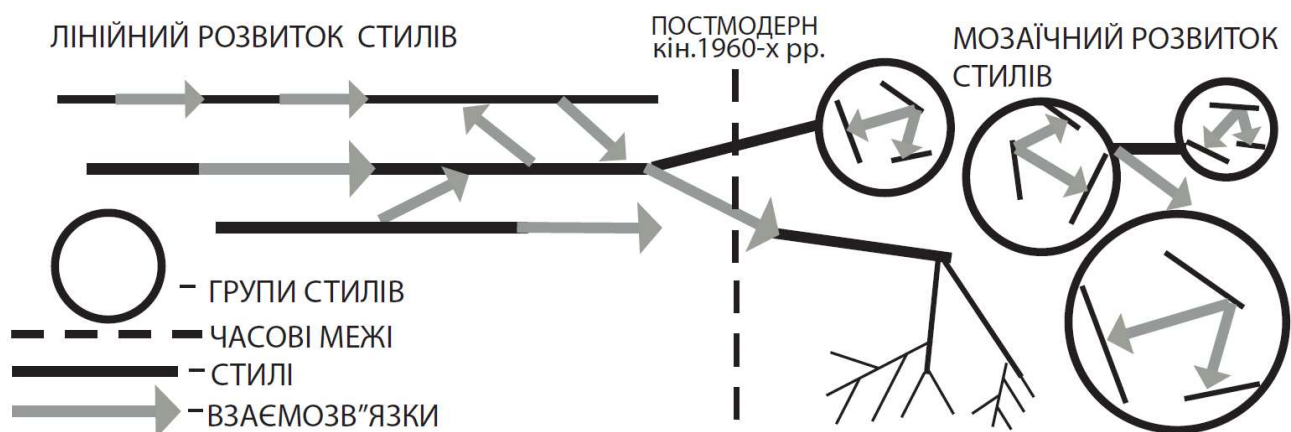
ідеальні характерні ознаки напряму, які протягом філогенезу мутують, прогресують(регресують), каналізуються (розсіюються), елімінують(гинуть).

Аналіз онтогенезу стилю базується на історичному методі, тобто, виявленні всіх етапів розвитку в історичному контексті. Еволюційні процеси розробляються як матриця взаємодії природних форм відбору та онтогенезу. Між змінами в онтогенезі і в філогенезі існує паралелізм.

Основними критеріями розробки характерних ознак кожного стилю є:

- 1) історичні передумови(економіка, політика);
- 2) культурні передумови (наука, література, філософська думка);
- 3) композиційні особливості побудови простору екстер'єру та інтер'єру;
- 4) конструктивні елементи;
- 5) кольорова гамма;
- 6) матеріали.

СХЕМА "РУХ СТИЛІВ У ЧАСІ"

Відокремимо еволюційні гілки розвитку стилів:

- греко-римський стиль завдяки науково-теоретичним засадам (ордерна система, гармонія простору) спрямовує свої фенотипічні особливості на всі без винятку епохи, видозмінюючи лише деякі елементи ордерної системи або канонів. В умовах відсутності розвитку підтримує сталий метаболізм стилю, не дає йому регресувати. Винятком може слугувати Ренесанс, який каналізував усі засади греків, не розчинившись у них, а створивши свою неповторну модель розвитку;
- романському стилю притаманна напрямлена генетична мінливість, оскільки сформувавшись раз і назавжди у наступні епохи розвитку майже неможливо додати або прибрати певні елементи, через їхню максимальну простоту та утилітарність;

- готика дуже подібна до греко-римського стилю, лише з тією відмінністю, що її мутація неможлива без певної філософської екзальтації, піднесення духовної культури;
- Ренесанс певною мірою мутував за допомогою готики і грецької культури, аналогічним йому є російський авангард 20-30-х рр., який також поєднав здавалося б несумісні речі – класичні ідеї, засади, формотворчі елементи класицизму, еkleктизму і в той же час революційну філософію висвітлення політичних, а не технічних ідей;
- бароко, проаналізувавши досвід Ренесансу, перейшло одразу від фази зрілості до фази виродження і розсіювання(рококо) як стиль, що мав стати перехідною ланкою для наступного напрямку;
- класицизм сформувався на основі стабілізуючої ланки відбору, його елімінація була невідворотною, оскільки суспільні, культурні передумови набули досить відмінного від генотипу класицизму характеру;
- неоготика, еkleктизм – це типовий приклад дизруптивного відбору, який чим далі від першооснови, тим більше диференціює стильові напрями як між собою, так і між спорідненими течіями. Такий відбір розсіює інформацію, що поступово призводить до регресу стилістичних течій;
- модерн належить певною мірою до дизруптивного відбору, але завдяки кардинальним розбіжностям навіть всередині одного стилю, викристалізувався калейдоскопічний еволюційний шлях, тобто завдяки мутації розсіювання модерн не регресував, а прогресував, створивши нову концепцію формотворення, композиційних елементів побудови простору, технологій;
- постмодерн провокує цікаву ситуацію в еволюційному розвитку дизайну – зі стану розсіювання він переходить не у стан регресу, елімінації, а навпаки поступово стає консолідуючим стилем, який поступово формує простір сприйняття, а не навпаки.

Об'єктом дослідження виберемо внутрішній простір будівлі, а предметом уважний інтер'єр. Сучасний простір можна розділити на такі категорії: екологічний(натуральні матеріали), біоморфний (округлі, м'які форми), функціональний, емоційний(гра світла, монохромна гамма кольорів), топографічний(великий, відкритий, соціально спрямований простір). Ці категорії можуть легко трансформуватися з однієї в іншу, в чому і полягає сучасне нове тлумачення стилю, який окрім функціональності за М. ван дер Роє набуває трансформативної складової.

Базовим теоретичним поняттям можна вважати протиставлення під час створення простору. Визначимо їх:

- деконструкція – біоморфність;
- контрастність кольору – монохромність;

- сплав форми з середовищем (принцип “зсередини-назовні” і навпаки).

Основні критерії оцінки стилів за комплексом онтогенетичних ознак: **історичні** – спрямування суспільного розвитку: ідеологічне, аполітичне; **культурні**: новітні наукові, філософські теорії, які безпосередньо або опосередковано впливають на філогенез стилю(теорема І. Пригожина), **композиційні особливості побудови простору**: площинні, перспективні, стереометричні, жорсткі, плавні, неевклідовий простір; **конструктивні елементи**: решітчасті, монолітні; **кольорові характеристики** – загальна колористична гамма, контрастні деталі, нюансні деталі, домінантний колір, розташування світлого і темного в просторі інтер’єру, акцентні кольори(чорний фіолетовий червоний); **матеріали** – натуральні(скло, дерево, цегла), синтетичні(бетон, пластмаси), **основні формотворчі елементи** – прямокутні, циліндричні, опуклі, аморфні; комбінаторні, прості.

Отже, сучасний інтер’єр вирізняють семантичні константи (колір, матеріали, формотворчі елементи), які дозволяють створити унікальний внутрішній простір.

ВИСНОВКИ

У даній статті проведено класифікаційний аналіз онтогенезу та філогенезу стилів, починаючи від Давньої Греції і завершуючи останньою чвертю ХХ ст. Стили дизайну еволюціонують за біологічними принципами.

Дослідження поняття форми і функції інтер’єрного оздоблення сучасних споруд, вплив європейських шкіл на формування сучасного внутрішнього простору виявило такі аспекти:

- еволюційні гілки розвитку стилів;
- взаємозв’язки стилів між собою;
- критерії оцінки стилів за комплексом ознак;
- основні стилістичні ознаки для прогнозування майбутніх тенденцій.

На даному етапі склалися сприятливі умови для поетапного вивчення історичних стилів і їх взаємодії в сучасному дизайні інтер’єру. Розвиток стилів відбувається безперервно, паралельно. Напрями сучасного дизайну в розробці внутрішнього простору спираються на циклічне повторення чи оновлення історичних стилів, контраргументи модерну і постмодерну. Отже, дослідження можна доповнювати і розширювати за напрямками, семантичними особливостями у відповідності до проектних завдань.

Список використаної літератури

1. Дженкс Ч.Язык архитектуры постмодернизма / Пер. с англ. Рябушина А. В., Уваровой М. В. – М.: Стройиздат, 1985. – 135 с.

2. Бхаскаран Л. Дизайн и время/ пер. с англ. Голыбиной И.Д. – М.: Арт-Родник. – 2005.
3. В. В. Исаева, Н.В. Касьянов .Фрактальность природных и архитектурных форм. – Вестник ДВО РАН. 2006. – № 5.
4. Белоголовский В. Красивое видение. Интервью с К.Фрэмптоном // Архитектурный Вестник , №1 (112) 2010 , 03.02.2010.
5. Даниленко В. Новий європейський дизайн: центрально-східна версія. МІСТ: Зб. наук. пр. з мистецтвознавства і культурології /Ін-т проблем сучасного мис-ва АМУ; Редкол.: В. Сидоренко (голова) та ін. – К.: Інтертехнологія, 2006. – ст.59 – 67.
6. Криворучко О.Ю. Суть і місце деконструктивізму в архітектурі ХХ ст.//Автореферат дисертації на здобуття звання канд. арх. – Львів. – 2008.
7. Биологический Энциклопедический словарь. – с. 726. – М.:1986.
8. Энциклопедический словарь. Гл. редактор Б.А.Введенский. – М.: Советская энциклопедия, т.2, 1964.– 736с.
9. ДСТУ 3889-99 Дизайн і ергономіка. Терміни і визначення. К.: Держстандарт України, 1999. – 33 с.
10. Хмілевський О.М. Проектування ідей теорії українського дизайну // Вісник Харківської академії дизайну і мистецтв: Зб. наук. праць. – Харків: ХДАДМ, 2006. – №2. – ст.44– 66.
11. Інтер'єр постмодерну як предмет мистецтва / Л.В. Садчикова // Вісн. Харк. держ. акад. дизайну і мистецтв. – 2005. – №7. – ст. 88–93.

Аннотация

В статье наведена класифікація основних стилістических напрямлений в историческом разрезе. Показана методика анализа стилей дизайна по аналогии с эволюционной теорией Ч. Дарвина. Схематично изображены основные взаимосвязи между стилями. Результаты исследования представляют интерес для студентов архитектурных факультетов, дизайнеров, ученых.

Ключевые слова: стиль, дизайн интерьера, эволюция стиля, модерн, постмодерн, онтогенез стиля, филогенез.

Summary

The article presents a classification of the main stylistic trends in historical context. The method of analyzing the design styles by analogy with the evolutionary theory of Charles Darwin is showed. The basic relationship between the styles is illustrated in the scheme. The research results are of interest for students of architectural departments, for designers and researchers.

Key words: style, interior design, evolution of style, modern, postmodern, ontogenesis of style, phylogenesis.